

CUVÂNT ÎNAINTE

În evaluarea arhivisticii ardelenе sunt de luat în considerare mai multe elemente care o individualizează în cadrul arhivisticii românești, în care s-a încadrat în urmă cu aproape o sută de ani. Încadrați într-un sistem unitar în cuprinsul României, arhivistica și arhiviștii din această parte de țară își păstrează până astăzi un specific ce nu poate fi ignorat, care vine, evident, din istorie.

Arhivele din Transilvania sunt diferite de cele din restul țării prin vechime, diversitate și cantitate. Unele dintre ele încep a se constitui încă din secolul al XIII-lea, de când există și cele mai vechi documente emise de locurile de adevărire provinciale, și continuă neîntrerupt până către zilele noastre. Sunt create de instituții, familii și persoane în timpul organizărilor de stat succesive: regatul feudal ungar, principatul ardelean, imperiul austriac, statul maghiar, statul român. Reflectă istoria și cultura românilor și a popoarelor conlocuitoare: maghiari, germani, evrei, armeni, în legătură cu statutul lor politico-juridic și social. Limbile documentelor sunt diverse: latină, slavonă, germană, maghiară, română, iar grafiile: latină, gotică, chirilică, după caz. Cantitativ, cel puțin până la organizarea modernă a Arhivelor Statului din Principate, după 1831, arhivele Transilvaniei sunt cele mai bogate din cuprinsul României.

În Transilvania au funcționat cele mai vechi instituții de arhivă publică: locurile de adevărire, s-au elaborat primele inventare de arhivă păstrate și primele regulamente de arhivă, s-a introdus sistemul modern al registraturii, s-au constituit colecții arhivistice importante ale unor personalități și societăți savante.

Funcția de arhivar sau arhivist a intrat astfel de timpuriu în nomenclatorul funcțiilor și profesiunilor intelectuale. În secolul al XVI-lea Christian Pomarius (Baumgarten) a inventariat arhivele mai multor orașe săsești, iar Grigore Diosi pe cea a Clujului. După secularizarea locurilor de adevărire de la Alba Iulia și Cluj-Mănăștur clericii au fost înlocuiți cu personal civil, cu câte doi arhivari (*requisitores*). Începând cu secolul al XVIII-lea, sub influența austriacă, personalul de specialitate pentru administrarea arhivei, arhivarul, este prezent în instituțiile publice importante și chiar în organizarea unor arhive familiale. Ca expresie a emancipării naționale, la Blaj s-a constituit prima bibliotecă și arhivă instituțională românească. Arhiva "orașului și a națiunii săsești" din Sibiu se organizează la 1876 ca arhivă cu acces public după modelul vienez și organizează cursuri de paleografie pentru public. Arhiva Societății Muzeului Ardelean din Cluj, realizată pe bază de donații private, a devenit una din cele mai importante baze de cercetare pentru istoria Transilvaniei la începutul secolului XX.

Toată această bogată moștenire seculară s-a transmis culturii și arhivisticii române odată cu Marea Unire din 1918. Statul român a introdus în Transilvania

instituția, de sorginte franceză, a Arhivelor Statului, înființată ca direcție generală la Cluj în anul 1920, prin decret al Consiliului Dirigent.

Cred că tocmai această moștenire de excepție – incomplet schițată - este cea care individualizează pe arhivistul statului din Transilvania. El este obligat să cunoască în primul rând complexa istorie provincială, îndeosebi a instituțiilor medievale și moderne, în conexiune cu cea a statelor dominante în acest teritoriu și cu a poporului român de peste Carpați. Pe lângă arhivistica românească și cea ardeleană, în particular, îi sunt folositoare cunoștințele de arhivistică maghiară și austriacă. El trebuie să cunoască limbile documentelor și paleografiile menționate mai sus sau măcar unele dintre ele. Trebuie să aibă cunoștințe detaliate de științe auxiliare: diplomatică, sigilografie, heraldică, cronologie, filigranologie ș.a. Pe lângă aceste caracteristici care vin din istorie, astăzi arhivistul român, beneficiar al unei experiențe naționale aproape bi-centenare, este confruntat cu transformările profunde ale domeniului său de activitate, generate de apariția documentului electronic și a procesului general de informatizare a arhivelor.

Arhiviștii din Transilvania au fost și sunt profesioniști complecși și merituoși, cărora le sunt profund îndatorate culturile și istoriografiile română, maghiară și germană. Ei au slujit cu pasiune și devotament instituții de arhive ale statului, ale diferitelor administrații și instituții publice, societăți savante. Fapta lor profesională, mai proeminentă sau mai puțin vizibilă, se cuvine să fie cunoscută de mediul arhivistic și științific, ca și de către marele public, ca faptă de cultură și de civilizație. Cu sacrificiul lor ei au salvat un patrimoniu unic, temelie sigură pe care se clădesc zi de zi edificiile științei, culturii și conștiinței naționale.

Volumul de față – sperăm, primul dintr-o serie necesară - este unul de firească recunoaștere a meritelor înaintașilor noștri arhiviști, cărora le aducem și prin aceste modeste rânduri, prinosul cuvenit.

DR. IOAN DRĂGAN